

A. Wenig — Jožef Gruden:

Pravljica o sv. Treh kraljih.

Bila je noč pred praznikom sv. Treh kraljev. Mirno in mrzlo. Nebo je bilo globoko, modro, skoraj črno. Na obloku so se lesketali milijoni zvezd. Jasna noč je bila.

Dolga siromašna ulica manjšega mesta je bila prazna. V vseh oknih je bila temà. Samo mala izba v pritličju stare zelene hišice je zaspano odpirala rdečkaste oči v temò zapuščene ulice. V sobi pri svetiljki je sedel krojač Šibrava pa šival. Delal je novo oblačilo gospodu priorju v samostanu. Zjutraj ga je imel odnesti. Delo je šlo h koncu.

Že od zorne mladosti je živel krojač v tej hišici. Tudi njegov oče je že tukaj delal, in po njem je ostala nad vrati stara tablica: škarje iz železne pločevine, zgoraj pritrjene, a pod njimi na odrgnjenem ščitu je stalo napisano: Gašper Šibrava. Tako se je pisal oče, pa so še sina krstili na njegovo ime. Oče Šibrava je želel, da bi šel sinko v samostan. »Lehko boš še kdaj prior,« mu je rekel večkrat.

Ali to prerokovanje se ni izpolnilo. Za šolo Gašperček ni bil in tako je naposled — kakor oče — vbadal iglo v starino. Pa s samostanom se vendar ni razstal. Po očetovem znanju je tam dobival delo. Novih oblek seveda ni mnogo naredil. Sukno je bilo ondaj močno, in redovnik je nosil en hábit (redovniško obleko) do smrti, dasi se je sukno naposled že svetilo kakor pločevina. Največkrat so bila samo majhna popravila, ki so jih pošiljali menihi iz samostana v zeleno hišico.

Ali, ko je Šibrava letos o Božiču voščil v samostanu vesele praznike, je izvlekel gospod prior kos sukna, ga razgrnil pred krojačem ter dejal, da bi rad imel novo oblačilo. Šibravi so oči kar zalesketale od veselja. Parkrat je pomežiknil, pomrdal z nosom, potem pa pridno iskal po žepih mero, da bi premeril pozemsko odelo gospoda priorja svetosti. In tako je zopet enkrat šival novino. Gospod prior je naročil, naj bi bila obleka do sv. Treh kraljev narejena: zakaj ta dan pridejo gostje v samostan. Toda Gašper Šibrava je imel še druga dela, ki jih je dobil zadnji trenutek: gospodu organistu je bilo treba popraviti hlače, obrniti gospodu učitelju staro suknjo, ki jo je podedoval po stricu, da mu ne bo treba nositi v tem novem letu stare, oguljene, zelenkaste suknje.

Prišlo je še nekaj manjših naročil — zato se ni čuditi, da Gašper Šibrava ni imel v noči pred sv. Tremi kralji narejene priorjeve obleke.

Do zjutraj pa mora biti narejena, naj velja, kar hoče! Mojster je vbadal, da se mu je razpalovala v roki igla. V samostanskem zvoniku je odbila štiri popoldne. »Hvala Bogu, do jutra bom že dodelal!« je dejal, vstal s stola in se dobro pretegnil. Padlo mu je v glavo, da bi

stopil na ulico ter se osvežil z mrzlim vzduhom. Tako ga bo minil zaspanec. Šibrava je šel iz sobe in postal nekoliko na pragu.

Ulica je bila prazna, pa precej snega je bilo in mrzlo... Ko se je Šibrava vrnil v izbo, je uvidel, da mu mrzli vzduh ne koristi mnogo. V topli sobi so mu jele skupaj lesti oči. »Pol ure,« je dejal, »potem pa to prihitim.« Stopil je k postelji, pa se zvalil nanjo, kakršen je bil, in je zaprl oči.

Ali — kaj je to? Na ulici so zarožljali kraguljci. Šibrava se je predramil, planil pokoncu, stekel iz sobe in skozi odprta vrata na ulico.

V tem trenutku so pridrvele pred hišico sila lepe sani, čudovito izrezljane, vse poslikane in pozlačene. Vanje sta bila vprežena dva vranca, živa kot iskra. Para jima je puhala iz nozdrvi, pa s kopiti sta kopala v snegu, stresala grivo ter potresala s kraguljci. Le s težavo ju je držal mladi kočijaž — v čudni jutrovski noši.

Na mehkih sedežih v saneh so pa sedeli trije gospodje.

Šibrava ostrmi, ogleduje, pa si beli glavo, odkod bi bili ti prišli. Vsi bogato oblečeni, a tujci. Onile prvi z gladkim licem, dobrovoljnimi očmi, ima temno obleko, ki se ga lepo prijema, suktno s kožuhovino obrobjeno, na glavi pa kučmo od sobolja in plašč na ramah iz dragega sukna. Drugi pa ima dolgo brado, vso belo. Sega mu do pasa. Ima pa bel suknen plašč, na glavi pa širok klobuk, z zlato vrvco okoli. Tretji pa, zlati moji, ta je šele čuden! Iz začrnelega obličja se mu svetijo beli zobje, a oči kakor živo oglje upira v Šibravo. Ima pa progasto haljo, belo krilo okoli glave zvito v turban ter na njem zaponko iz leskečih se kamenov z belim čopom.

Čudni so vam bili ti gospodje — izvestno iz daljnih dežel. Oni prvi se je sklonil iz sani, pa je s prijaznim glasom vprašal krojača: »Kaj me poznaš, Šibrava?« Kakor da je v starčka udarila strela! Ustrašil se je, ali v tem trenutku se je spomnil, odkod te gospode pozna.

V samostanski cerkvi v stranskem oltarju Razglašenja Gospodovega so klečali pred Jezuskom trije kralji, ki so bili takšni, kakršne je videl Šibrava tu v saneh. Oj, saj res, sveti Trije kralji so...

»Ali me poznaš, Šibrava?« ga vnovič vpraša gospod v saneh.

»I, kaj bi te ne poznal, moj sveti patron? Slava ti bodi in čast na vekov veke!«

Tedaj se je Šibrava zopet osrčil.

»Kam pa, kam, sveti Trije kralji, skozi naše mesto?«

»V Betlehem,« odgovori kralj Gašper. »Poklonit se gremo Jezusčku, vladarju sveta. Nesemo mu darov.«

»Kako pa, da ste se ustavili pri moji hišici?«

»Poznamo te že dolgo, Šibrava. Iz nebes te gledamo. Pošten si, pobožen pa pravičen tudi. Zato sem naročil, da se danes ustavimo pri tebi, morda si izprosiš pri meni kakšno milost? No, česa si želiš?«

Šibrava je stal iznenaden in v tistem hipu ni vedel, kaj bi. Naposled reče:

»Sveti moj patron! Vsega imam za potrebo. Pošteno živim in brez bojazni pričakujem, kdaj me vzame Bog k sebi. Zato imam samo eno željo. Če mi hočeš izkazati milost, dovoli mi, da prisedem k vam v sani pa da grem v Betlehem in vidim Sínu božjega na svoje oči.«

Kralj Gašper mu reče: »Zgodi se po tvoji volji!«

Šibrava se je zgenil od veselja — ali v tem se je spomnil obleke gospoda priorja. Ali naj jo pusti neizgotovljeno? Premišljeval je.

»Kaj se še obotavljaš, Gašper Šibrava?« ga vpraša sveti kralj.

Šibrava mu dopové vse.

»E, nič se ne boj!« mu reče kralj. »V pol ure, kakor vi štejete, se vrnemo, zakaj naši konji so hitrejši od vetra. Sedi v sani!«

In Šibrava je urno skočil domov, oblekel praznjo suknjo, zaklenil duri ter sedel v sani zraven kralja Baltazarja.

Konja sta se zgenila, in že so bili skozi ulico zunaj na polju. V tem je Šibrava začutil, da so se sani dvignile v zrak in da gredo kakor blisk. V glavi se mu je vrtelo. Pa je rajši zamižal, držal se sani pa tiho sedel. Čez nekaj časa je začutil, da brzina pojema, a trenutek kasneje so se sani ustavile na travnati ravni.

Šibrava je odprl oči. Par korakov pred seboj je ugledal temno skalo, v skali pa jamo. Nad njenim vhodom je bila lesena strešica. To je bilo zapuščeno zavetje ovčjih pastirjev.

Bila je lepa, globoka noč. Visoko na nebu so gorele zvezde svečano. Največja in tudi najjasnejša zvezda pa je stala nad votlino ter žarela v demantnem lesketanju. V daljavi za votlino so se videli temni obrisi hiš in mestnih stolpov. Po brdih so plapolali pastirski ognji. Od votline se je pa razlivala čudovita svetloba.

Trije kralji so zlezli iz sani in korakali k hlevu, a za njimi se je bližal Šibrava ves skesan in ponižen, pa je mečkal v rokah čepico. Pred hlevom so vsi popadali na kolena ter so se poklonili Bogu, ki ga je rodila Mati božja. Sveta Devica je držala Jezusčka v naročju, od njega je pa prihajala prečudna bleščeča svetloba. Božje Detece se je nasmihalo prihajajočim.

Ko so se Trije kralji Detetu poklonili, so položili k nogam Jezusčkovim dari. Starčku Šibravi so tonile oči v solzah. Klečal je na strani, ker se je bal, približati se Detetu. Ali božje Dete se mu je nasmihalo in stezalo proti njemu ročico.

»Ničesar nimam, da bi dal Jezusčku,« si je mislil siromak in od ginjenja so se mu utrinjale z oči solze. Seže v žep po robec, a tu otiplje nekaj trdega. Spomni se, da je to jabolko, ki ga je dobil v samostanu na Novega leta dan. Jabolko, rožmarinec, lepo, rumeno kakor vosek in z rdečim ličecem. Spravil ga je bil tedaj v žep pa pozabil nanje.

»Kaj, ko bi ga podaril Jezusčku,« se je domislil zdaj. Pa privleče iz žepa jabolko, ga skrbno obriše ob rokav ter se bliža ž njim Jezusčku. Bojazljivo mu ponudi svoje darilce.

In glej, Detece je z nebeškim smehljajem iztegnilo ročici in z obema objelo jabolko.

Kakšna neskončna sreča se je tedaj razlila po starčkovem srcu!

A medtem so bili kralji že vstali in se poslovili od Jezusčka. Čas je bil, da se odpeljejo. Zadnjič je pogledal Šibrava v ljubeznivo Jezusčkovo lice. Potem so vsi spet sedli v sani. Kočijaž je pognal, in že so se dvignili v divjem letu od tal. Šibravi se je zvrtilo v glavi, tako je šlo. In preden se je nadejal, so se konji ustavili v tihi ulici pred njegovo zeleno hišico.

Šibrava je stopil iz sani, pa se je hotel zahvaliti svojemu patronu, ali v tem trenutku je zaslišal samo to: »Nikomur ne povej, kje si bil in kaj si videl!« In v tem hipu so izginile sani z ulice za vogalom.

Šibrava ni nič vedel, kako je prišel v vežo, v sobo, v posteljo. V glavi mu je šumelo od jadrne vožnje. A v duši njegovi se je širil spomin na Betlehem, in v srcu mu je poigraval božjega Deteta smehljaj. Starček je zaspal.

Ko se je zbudil, je odbila stara ura hreščaje poldesemih. Šibrava je planil kvišku in stopil k oknu.

Glej! Tam nasproti pri peku je bilo že odprto, in rumenkasta svetloba je padala na tlak pred njim. Po tlaku pa je ropotal mlekarski voziček. Ljudje so se shajali.

Na mizi je stala ugasla svetiljka, in zraven je ležala priorjeva obleka nedodelana. Kako se je Šibrava ustrašil! Kakšna sramota! Iz samostana ne bo dobil nobenega dela več!

Od skrbi potrt je nalil olja v svetiljko, prižgal pa sedel k šivanju. — A kaj je to? Igla je kakor razpaljena švigala skozi sukno, in delo je urno šlo izpod roka. To vam je bilo pravo čudo, kako je šival danes Šibrava hitro in lahko! Ni bilo še poldevete, že je Šibrava praznično oblečen korakal z obleko, položeno čez roko, proti samostanu. Roke so se mu precej tresle od razburjenosti, ko je oblačil gospodu priorju obleko.

Potem je pogledal v nebo in zavzdihnil: »Sveti Gašper, patron moj ljubi, kako naj se ti zahvalim za vse?«

»Kaj pa vam je, prijatelj?« ga je ogovoril gospod prior. »Kaj ima vaš patron opraviti pri moji obleki?«

»O nič, nič!« se je hitel izgovarjati mojster Šibrava, ko se je spomnil opomina kralja Gašperja.

Ko mu je potem pripravljaj gospod prior staro obleko, da jo vzame v popravilo, je vzel Šibrava v raztresenosti novo in jo je hotel odnesti spet domov.

»No, Šibrava, Šibrava!« se je začudil gospod prior, »kaj pa ste danes tako zmedeni? Nemara se vam je kaj lepega sanjalo, pa ste še vedno zamišljeni v sen?«

Ta hip je pa mojster Šibrava obstal, kakor da ga je kdo mahnil po glavi. Kakor omamljen je vzel denar in staro obleko pa se je opotekel

skozi vrata. Zunaj na hodniku je pa postal in dejal sam sebi: »Takó se ti je res samo sanjalo, Šibrava?«

Bridkost mu je stisnila grlo, a v tem se je spomnil jabolka. Naglo je segel z roko v žep, pa jabolka ni bilo ondi.

Starčku Šibravi se je iznova ujasnilo lice. V duhu je videl Jezusčka, kako sega po jabolku. Torej vendar niso bile to le sanje?

Še par lepih let je šival Šibrava v zeleni hišici. Potem je pa neko zimo mirno zaspal svete smrti v blagoslovljeni starosti 80 let.

A tajnosti iz one noči pred sv. Tremi kralji ni izdal nikomur.

Leop. Podlogar:

Iz zgodovine kranjskih trgov.

7. Litija.

(Konec.)

Rударstvo v Litiji sega nazaj v stare čase. O tem pričajo razne starine - izkopanine, ki so se pokazale pri uravnavi novih in novejših ondotnih rudnikov. Pismene podatke o tem pa imamo šele od 16. stoletja naprej. V župnijski cerkvi svetega Martina pri Litiji je vzdian v krstni kapelici nagrobni kamen. Ob njegovem robu so vrezani rudarski znaki in napis: »Christof Bruckerschmied — Grves (= Grüss) got das edel perkwerch, 1537«. To je bilo rudarsko geslo, po naše: »Bog blagoslovi pošteno rokodelstvo!« Ta Krištof je bil mogoče lastnik ali pa nadzornik litijskega rudnika.¹

V Litiji je bilo rudarstvo v 16. stoletju že zelo razvito; tu je bilo središče rudarstva in sedež višje rudarske oblasti. Dvorni patent iz leta 1550., ki je določal, naj se izženó iz dežele protestanti, je pa povzročil tudi v rudarstvu naglo izpremembo. Rudarstvo je začelo hirati in je slednjič ponehalo, da, celo popolnoma se pozabilo. Valvasor (1689) zamore o litijskih rudnikih poročati le to: »Sitarjevec nad Litijo ima le malo lesa. Gol je in nič porastel; tudi nima njiv in ne travnikov. Nekdaj je bil tukaj rudnik; sledovi o njem se še poznajo. Kakšen rudnik je to bil, je ob vsem ugibanju težko povedati. Najde se tu nekaj živega srebra, iz česar se da sklepati, da se je kopala tukaj živosrebrna ruda.«

Leta 1740. je naročil deželni glavar Korbinijan Saurau (1734—1742) cesarskemu rudarskemu mojstru Antonu Hauptmannu, naj preišče litijsko

¹ Mittheil. 1891, 9.